

Андрій Синиця
Львівський державний університет фізичної
культури імені Івана Боберського
(Україна)

Логічне вчення Казимира Твардовського: труднощі реалізації

Одним із парадоксальних моментів у розвитку Львівсько-Варшавської Школи, на який звертає увагу, зокрема, Т. Лещак, є те, що «далеко не всі учні Твардовського стали на науковий шлях свого вчителя» [1, с. 217]. Ба більше, у світі ця школа відома насамперед своїми логічними здобутками. Втім, доробок її засновника в царині логіки не настільки вагомий. Причиною того, є, очевидно, недооцінювання ним виражальних можливостей логіки як науки, зумовлене низкою факторів, серед яких:

1. *Зацікавленість філософсько-психологічною проблематикою в студентські роки.* Відомо, що на К. Твардовського найбільше вплинув його учитель Ф. Brentano, знаний своїми філософськими і психологічними ідеями. Це посприяло тому, що К. Твардовський радше зосередив увагу на різних аспектах популярної в XIX ст. дискусії психологістів і антипсихологістів щодо основ логіки, аніж на ідеях математичної логіки. Він не достатньо зважав на інновації в логіці, оскільки, наприклад, у «Вступній лекції у Львівському університеті», виголошеній 15 листопада 1895 р., назвав логіку, подібно до І. Канта, філософською наукою, яка «до нинішнього дня найменше змінилась» [2, с. 9]. Втім, уже в «Теорії суджень» (1902) він констатує, що в логіці відбулася «ревізія майже всіх тверджень цієї науки» [3, с. 583], а «ознакою сучасних логічних досліджень є жахливий хаос, оскільки всі дослідники, виходячи з різних переконань, доходять різних висновків» [3, с. 587].

2. *Розгляд логіки здебільшого у контексті розвитку інших наук.* У праці «Зasadничі поняття дидактики і логіки» (1901) К. Твардовський тлумачить логіку як «допоміжну для дидактики науку» [5, с. 12]. Аналогічно у «Теорії суджень» [3] він міркує радше про психологічні аспекти логічної проблематики, а не про логіку як таку.

3. *Наголос на теорії суджень.* Визначаючи судження ключовим предметом логічних досліджень, К. Твардовський аналізує ідеї логіки більше в контексті зв'язку з психологією. Щоб розвивати математичну логіку, треба було б за основу побудови логічної теорії взяти інші форми мислення – поняття (імена), як Ст. Лесьневський, чи умовивід – і відповідно аналізувати проблеми дедукції, формалізації, як Я. Лукасевич і А. Гарський. Досліджуючи судження, К. Твардовський тлумачить їх як один з видів психічних феноменів. У контексті аналізу суджень він досліджує такі важливі логічні поняття, як істина і значення. До того ж, вважає, що абстрактне мислення має психологічне підґрунтя.

4. *Недостатня розвиненість математико-логічної теорії у той час.* Як відомо, у 1921 р. К. Твардовський у праці «Символоманія і прагматофобія» [4] виступив з пересторогою щодо нової логіки – математичної. Зважаючи на наявний стан справ у ній, він був проти того, щоб оперування символами, позбавленими значень, ставало самоціллю. Це може зумовити втрату змісту, заміщення дослідження природи речей аналізом символів.

Учні К. Твардовського (насамперед Я. Лукасевич) не погодилися з його позицією щодо логіки і напрямів її розвитку й доклали чимало зусиль, щоб, розвинувши теорію синтаксису, здійснити лише перший етап формування нової логіки. Надалі все більше увагу в логіці зосередили на проблемах семантики і прагматики. Звісно, потрібен був час для осмислення основних завдань, які постали перед логікою у ХХ ст.

Література

1. *Лещак Т. В.* Штрихи до педагогічного портрета Казимира Твардовського / Т. В. Лещак // Вісн. Житомир. держ. пед. ун-ту ім. І. Франка. – 2003. – Вип. 13. – С. 215–218.
2. *Твардовський К.* Вступна лекція у Львівському університеті / К. Твардовський ; [пер. з польс. М. Вернікова] // Казимир Твардовський. Вибрані праці. – Львів, 2016. – С. 9–21.
3. *Твардовський К.* Теорія суджень / К. Твардовський ; [пер. з польс. С. Іваника] // Казимир Твардовський. Вибрані праці. – Львів, 2016. – С. 583–612.
4. *Twardowski K.* Symbolomania i pragmatophobia / K. Twardowski // *Ruch filozoficzny*. – 1921. – № 6. – S. 1–10.
5. *Twardowski K.* Zasadnicze pojecia dydaktyki i logiki / K. Twardowski. – Lwow : Nakladem Towarzystwa Pedagogicznego, 1901. – 224 s.

Andriy Synytsya

Uniwersytet Państwowy Kultury Fizycznej im. I. Bobierskiego
(Ukraina)

Logiczne poglądy Kazimierza Twardowskiego: trudności realizacji

Jednym z paradoksalnych aspektów rozwoju szkoły Lwowsko-Warszawskiej, na który zwraca uwagę, w szczególności, T. Leschak jest to, że «wielu uczniów Twardowskiego nie stanęli na naukową drogę swojego nauczyciela» [1, s. 217]. Ponadto w świecie ta szkoła jest znana przede wszystkim swoimi logicznymi osiągnięciami. Jednak dorobek jej założyciela w zakresie logiki nie jest tak ważny. Przyczyną tego jest, oczywiście, jego niedocenianie wyrazistych możliwości logiki jak nauki, spowodowane szeregiem czynników, zwłaszcza:

1. *Zainteresowanie filozoficznymi i psychologicznymi problemami w latach studentskich.* Wiadomo że na K. Twardowskiego miał największy wpływ jego nauczyciel F. Brentano, znany swoimi filozoficznymi i psychologicznymi ideami. Przyczyniło się to do faktu, że K. Twardowski skoncentrował swoją uwagę raczej na różnych aspektach popularnej w XIX wieku dyskusji między psychologami i antipsychologami na temat podstaw logiki i zignorował idee logiki matematycznej. Myśliciel zwracał mało uwagi na innowacje w logice, ponieważ, na przykład, w pracy «Wykład wstępny w Uniwersytecie Lwowskim» (z dnia 15 listopada 1895) określił logikę, podobnie do I. Kanta, jako nauką filozoficzną, która «do dziś dnia najmniej się zmieniała» [4, s. 457]. Zresztą, już w «Teorii sądów» (1902) on konstatuje że odbyła się w logice «rewizja niemal wszystkich twierdzeń tej nauce właściwych» [3, s. 28], oraz «chaos niemal zatrwajający jest cechą dzisiejszych badań logicznych, gdyż każdy z innego wychodząc założenia, do innych dochodzi wyników» [3, s. 32].

2. *Badanie logiki głównie w kontekście innych nauk.* W pracy «Zasadnicze pojęcia dydaktyki i logiki» (1901) K. Twardowski odnosi logikę do «rzędu nauk pomocniczych dydaktyki» [5, s. 12]. Analogicznie w «Teorii sądów» [3] on zastanawia się raczej o psychologicznych aspektach logicznej problematyki, a nie właściwie o logice.

3. *Akcent na teorii sądów.* Wyznaczając sądy kluczowym przedmiotem badania logiki, K. Twardowski rozpatruje idei logiki więcej w kontekście związku z psychologią. Żeby rozwijać matematyczną logikę, należy było by za podstawę budowy logicznej teorii wziąć inne formy myślenia – pojęcia (imiona), jak S. Leśniewski, czy rozumowanie – i odpowiednio analizować problemy dedukcji, formalizmu, jak J. Łukasiewicz i A. Tarski. Badając sądy, K. Twardowski tłumaczy ich jak jeden z rodzajów psychicznych fenomenów. W kontekście analizy sądów on bada takie ważne logiczne pojęcia jak prawda i znaczenie. Co więcej, uważa, że abstrakcyjne myślenie ma psychologiczną podstawę.

4. *Niedostateczny rozwój teorii matematycznej logiki tego czasu.* Jak wiadomo, w 1912 r. K. Twardowski w pracy «Symbolomania i pragmatophobia» [2] wystąpił z ostrzeżeniem przed nową logiką – matematyczną. Uwzględniając istniejący stan spraw w tej nauce, on był przeciw temu, żeby operowanie symbolami, pozbawionymi znaczeń, stawało się celem sam w sobie. To może uwarunkować stratę treści, zastępstwa badania przyrody rzeczy analizą symboli.

Uczniowie K. Twardowskiego (czegulnie J. Łukasiewicz) nie przyjęły jego poglądów na logikę i kierunków jej rozwoju i dołożyli sporo wysiłku, żeby rozwinąwszy teorię składni, zrealizować tylko pierwszy etap wytworzenia nowej logiki. Ponadto w logice coraz więcej zwracano uwagę na problemy semantyki i pragmatyki. Oczywiście potrzebny był czas dla interpretacji głównych zadań stojących przed logiką w XX wieku.

Literatura

1. *Лещак Т. В.* Штрихи до педагогічного портрета Казимира Твардовського / Т. В. Лещак // Вісн. Житомир. держ. пед. ун-ту ім. І. Франка. – 2003. – Вип. 13. – С. 215–218.
2. *Twardowski K.* Symbolomania i pragmatophobia / K. Twardowski // Ruch filozoficzny. – 1921. – № 6. – S. 1–10.
3. *Twardowski K.* Teoria sądów / Kazimierz Twardowski // Kazimierz Twardowski. Myśl, mowa i czyn. Cz. I. ; red. A. Brożek, J. Jadacki.– Kraków : Copernicus Center Press, 2013. – S. 28–53.
4. *Twardowski K.* Wykład wstępny w Uniwersytecie Lwowskim / Kazimierz Twardowski // Kazimierz Twardowski. Myśl, mowa i czyn. Cz. I. ; red. A. Brożek, J. Jadacki.– Kraków : Copernicus Center Press, 2013. – S. 457–467.
5. *Twardowski K.* Zasadnicze pojęcia dydaktyki i logiki / K. Twardowski. – Lwow: Nakładem Towarzystwa Pedagogicznego, 1901. – 224 s.